

DUDÁCI, DRACI A KOUZELNÉ VÍLY

BARVITÉ PUTOVÁNÍ IRSKEM, SKOTSKEM A WALESEM

Liba Švrčinová-Cunnings

DUDÁCI, DRACI A KOUZELNÉ VÍLY

BARVITÉ PUTOVÁNÍ IRSKEM, SKOTSKEM A WALESEM

Liba Švrčinová-Cunnings

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Fotografie na předsádkách:

Přední předsádka: Útesy Moheru, Irsko

Zadní předsádka: Artušovo sedadlo, Edinburgh, Skotsko

Copyright © Liba Švrčinová-Cummings, 2019

Photos © Kirsten Buhr, Mary-Ann Podgorski,
Liba Švrčinová-Cummings, 2019

Drawings © Liba Švrčinová-Cummings, 2019

Cover © Lukáš Tuma, 2019

Czech Edition © Nakladatelství Epocha, Praha 2019

ISBN 978-80-7557-219-6 (print)

ISBN 978-80-7557-772-6 (ePub)

ISBN 978-80-7557-773-3 (mobi)

ISBN 978-80-7557-774-0 (pdf)

ZELENÝ OSTROV

PUTOVÁNÍ IRSKÝM TAJEMNEM

Jak tato cesta vlastně začala? Jak už to tak často bývá, člověk něco zamýšlí, a nakonec to dopadne úplně jinak.

Cítím se přetážená, valí se na mě hodně věcí a jejich proud nebere konce. Potřebuji vypřáhnout. Rozhoduji se podniknout nějakou cestu, nějakou akci v jiném prostředí. Na cestu do Nepálu nemám dostatek času, tak uvažuji, kam jinam. Vždy jsem se chtěla podívat do Skotska, to už bylo na seznamu hodně dlouho. Také mám body ve věrnostním programu aerolinky Air Canada, třeba by letenka vyšla levně. Tak zvedám telefon a ověřuji si situaci.

Na Skotsko dost bodů nemám, ale prý by to stačilo na cestu do Dublinu. Tak vida, že by nakonec Irsko? Na mém soukromém seznamu figuruje hned jako druhé. Pořadí můžu přehodit, nic se nestane. Tak tedy Irsko!

Ve srovnání s první cestou do Nepálu by plánování nemělo být složité, o téhle zemi aspoň něco vím. Ale pak musím zpytovat svědomí – co vlastně o Irsku vím opravdu?

Mluví se tam anglicky (více méně).

S vervou oslavují den sv. Patrika, patrona země.

Na své pivo a whisky nedají dopustit.

Irové mají výbornou lidovou hudbu, že to rozjede každou hospodu.

Vydatně tam prší, ale díky tomu je také všechno bujně zelené.

V minulosti měli bramborový hladomor a statisíce jich buď pomřelo, nebo emigrovalo do Kanady, Austrálie a USA, viz West Side Story.

V poměrně nedávné minulosti proti sobě stále ještě bojovali protestanti a katolíci, ale pro většinu světa z tak obskurních důvodů, že stejně nebylo jasné, o co komu šlo.

Pak se zastydím. Vědět o zemi s prastarou kulturou jen tohle je pohříchu málo, a navíc je vše úplně povrchní. Takže zabořím nos do map a průvodcovských knih a nestačím se divit.

Prehistorie sahá hluboko. První známky lidského osídlení pocházejí z období 7500 let př. n. l. Archeologických nalezišť jsou spousty, z doby kamenné, bronzové a železné. Mnoho míst bylo osídlených dlouhodobě a kultury se překrývají. První usedlíci z evropského kontinentu přicházejí kolem roku 4000 př. n. l. S sebou přinášejí první znalosti zemědělství a primitivní nářadí. Usazují se v malých pospolitostech.

Ve střední Evropě se Keltové objevují přibližně v roce 500 př. n. l. Z jihu překročili Alpy a usadili se severně od nich. Nejznámější naleziště se nacházejí v Hallstattu v Rakousku a pozdější naleziště v La Tène ve Švýcarsku. Byly to kmeny bojovné, které si zbraně také sami vyráběly.

Kmen Bójů, který dal Čechům jméno Bohemia, se zde usadil přibližně ve druhém století př. n. l. Z této doby je v Čechách známých přibližně pět set archeologických nalezišť, na Moravě asi čtyři sta. O těchto víme, ale kdoví, kolik je jich ještě skrytých pod zemí – často se nové nálezy objevují při kopání základů nových staveb. Kolik těchto keltských usedlostí bylo opravdu, se už nejspíš nikdy nedovíme. Zdá se, že usedlosti vzkvétaly, ale z nejasných důvodů začaly mizet. Jestli to bylo proto, že Keltové byli pobiti, vytlačeni germánskými kmeny, nebo splynuli s místním obyvatelstvem, kdo ví. Znamky nějaké velké rozhodné bitvy nalezeny nebyly. Poslední známé keltské usedlosti v Čechách pocházejí z roku 25 př. n. l, pak mizí úplně.

V Irsku se Keltové objevují kolem r. 300 př. n. l. Ve srovnání se stávajícím obyvatelstvem s sebou přinesli větší zkušenosti s tavením a obráběním kovů a kolem třetího století si místní obyvatelstvo podmanili. To se přizpůsobilo i jazykově a více méně s Kelty splynulo.

ZELENÝ OSTROV

Ta prastará vazba britských ostrovů a střední Evropy nutí k zamyšlení. Kolik z nás má možná keltskou krev? Když se člověk dívá na Iry, nejsou tak odlišní – nepříliš vysocí, spíše podsaditě postavy, širší v ramenou, hnědé vlasy. Podle nejnovějších výzkumů DNA jsme ale geneticky provázání jen vzdáleně. Irové jsou blíže spřízněni s Bretaní a Galicií.

Ty pověstné irské rudé vlasy a zelené oči, to jsou geny předané až Vikingy o hodně později. Moje kamarádka zde v Calgary, rozená Pražanka z ryze českých rodičů, si nechala udělat test DNA a podle testu vyšlo, že z matčiny strany mají kořeny ve Walesu. Tam dělali Vikingové nájezdy také. To by možná vysvětlilo rudé vlasy její dcery, i když nikdo další v rodině takovou barvu nemá.

Pak člověka zarazí psaná irská gaelština – mají dlouhé samohlásky stejně jako v češtině a čárky plní i stejný účel. Stejně se to i píše, i vyslovuje. To však může být jen náhodné. Latinka se v Irsku začala používat v šestém století a do českých zemí přišla až s křesťanstvím o tři sta let později. I když písmena jsou ale uzpůsobená tak, aby vyjadřovala výslovnost.

Od třetího do šestého století měli Irové svou vlastní abecedu, písmo ogam. Název je odvozen ze jména Ogmy, keltského boha jemné mluvy. Některé zdroje věří, že ogam vznikl ze skandinávských run. Nejstarší známý nápis v runách pochází z roku 150 n. l. Runy byly používány ve Skandinávii a v severním Německu, ale někdy se objevují i na keltské keramice ve střední Evropě.

Přestože Římané do Irska nevkročili, křesťanská víra se tam ve čtvrtém století dostala. Plně se ale začala šířit až zásluhou svatého Patrika. Podle jedné z legend obrátil na víru irského krále a pak postupně celou zemi.

I nadále historie postupuje barvitě. V devátém a desátém století Irové trpí pod nájezdy Vikingů, kteří nebyli žádní svatoušci. Tvrdě plundrovali bohatství kostelů a ničili, na co přišli. Na druhé straně ale také zakládali přístavy a usedlosti kolem nich. I Dublin samotný byl založen Vikingy, stejně jako mnoho menších usedlostí, například na jih od něj Wexford, Waterford a Cork. Waterford s rokem založení 853 je dokonce považovaný

za nejstarší vikinskou osadu v Irsku. V desátém století se Vikingové začali postupně usazovat a s irským obyvatelstvem splynuli.

Jako všude jinde na světě, i tady se mocenské zájmy střetávaly pravidelně. Protestantská Anglie byla jen přes mořskou úžinu, katoličtí Irové měli oporu spíše ve Francii a Španělsku. Boj o moc a nadvládu mezi katolickou a protestantskou církví se vyhroutil v roce 1690 bitvou na řece Boyne. Katolíci byli poraženi na hlavu a pod britskou protestantskou vládou jim nastaly krušné časy.

Řeka Boyne se nachází severně od Dublinu, ale poměrně nedaleko. Aby si britská koruna zajistila vliv a pevnější pozici i dále na severu Irska, přesídlila tam mnoho protestantských Britů a Skotů a tím vlastně zasela sémě těžkostí, které se táhnou dodnes a dodnes nejsou plně dořešené. Britové zkonfiskovali Irům půdu a obsadili ji Skoty, které přesídlili povětšinou ze skotské Vysočiny. Na severu Irska se jí říkalo Skotské plantáže.

Britská ruka vládla tvrdě. Za pět let po bitvě na řece Boyne Irové utrpěli ještě další potupu. Británie nastolila zákony zvané Penal Law, Trestní právo, které zakazovaly Irům vlastnictví půdy, jejich jazyk a kulturu a vyšší vzdělání a profese. To vyvolávalo vzpoury. V osmnáctém a devatenáctém století rebelie začaly být lépe organizované a Irové požadovali zlepšení podmínek. První irská republika byla vyhlášena za tzv. Velikonočního povstání v roce 1916. Nastaly boje a jednání, které vedly k příměří a postupně k rozdělení Irska na Severní Irsko, které zůstalo pod kontrolou Británie, zatímco z jižní části vznikla Irská republika. I toto příměří bylo pochybné, se složitými tahanicemi a násilím. Irská republika získala plnou samostatnost až v roce 1948.

Dává mi dost práce se tímto chaosem prokousat. Většina článků zachází do příliš velkých detailů, ale pokouším se z té přemíry informací vytáhnout jen ty, které mi vykreslí podstatu, vlastně kostru, na které to vše stojí. Bez té nejde problémům Severního Irska porozumět ani mlhavě. Problém nespočívá v náboženství samotném, ale v té dlouhé době tří set let, kdy katolíci utrpěli nesčetné krivdy, pevně zafixované v jejich podvědomí.

ZELENÝ OSTROV

Až při mé druhé cestě do Irska začíná vyvstávat na povrch další obrazec, pro mě nečekaný. Začíná vycházet na povrch podobnost osudů Irska a zemí českých. Zde ať mi historik odpustí. Jsem původním vzděláním strojař, a tak si seřazuji mezníky v historii do tabulky. Najednou je vše přehlednější a pro mou běžnou „cestovní“ potřebu to splňuje účel dostatečně.

Stručná časová tabulka

IRSKO	ZEMĚ ČESKÉ
První známky lidského osídlení 7500 př. n. l.	Věstonická Venuše 29 000 až 25 000 př. n. l.
Počátky lidského osídlení r. 4000 př. n. l.	Mnoho různých kultur
Příchod Keltů r. 300 př. n. l.	Příchod Keltů 2. až 3. stol. př. n. l.
První příchod křesťanství 4. století	Příchod křesťanství r. 863
Nájezdy Vikingů 9. až 10. století	Od Římanů po středověk – nájezdy ze všech světových stran, husitské války, turecké války, švédské války
1690 – Bitva na řece Boyne, porážka katolíků a přeměna celé země	1620 – Bitva na Bílé Hoře, porážka protestantů a přeměna celé země.
300 let tvrdé britské nadvlády	300 let doby temna
18. století – rebelie za zlepšení situace Irů	18. století – začátek doby obrození
První světová válka, začátek rozpadu britské nadvlády v Irsku	První světová válka a rozpad Rakousko-Uherska
1916 – Vyhlášení první Irské republiky	1918 – Založení první Československé republiky
1921 – občanská válka, pak příměří	

Archeologických a historických památek má Irsko nesččetně, a tak nezbývá nic jiného než se pokusit udělat výběr toho nejlepšího. Neznamená to jen ty vyhlášené turistické atrakce, kam dojede každý vyhlídkový autobus, ale i místa odlehlá, přístupná pouze pěšky nebo člunem. Ta jsou intimnější. Člověk se více vžije do krajiny i do lidí, kteří si tam vydobývají živobytí.

V Irsku člověk nikdy neví, co ho čeká – kopne do kamene a neví, jestli se za ním skrývá kus historie, kouzelná víla v blankytné říze nebo nějaký taškář lepriak s housličkami a rudým plnovousem.

Tak vás zv. Někdy půjdeme pospolu nohou suchou, někdy mokrou, půjdeme cestou necestou, ale nikdy ne nudnou.

IRSKO 2014

CÉAD MÍLE Fáilte – BUĎTE STOTISÍCKRÁT VÍTÁNI

Irské rčení praví, že jediný způsob, jak zachovat příběh, je předat ho dál.

Letím 2. září. Sice hrozí výbuchem sopka na Islandu, ale zatím si poklici nechává. Jen se otevřela asi pětikilometrová puklina, ze které proudí láva, ale tenhle úkaz naštěstí popílek do atmosféry nevypouští. Pokud tlak v sopce nevydrží, bude to horší. Sopka se nachází pod ledovcem, ten se roztopí a voda se promění v páru. Ta nabude obrovského přetlaku a tyhle výbuchy pak dosahují výšky několika kilometrů. Prozatím ale všechno drží pohromadě.

Všechny lety načas, ale spát se moc nedá. Jsem na sardinkovém letu, kde si nemohu dostatečně sklopit sedadlo. Z Toronta do Dublinu už je to utrpení. Z letiště jede přímý autobus do středu města, vyplivne mě asi půl ulice od mého hotelu. Jmenuje se Lynman. Doba jeho slávy byla asi někdy před čtyřiceti lety a od té doby nic nezměnili, ale je tam čisto, lidé příjemní a do centra je to kousek, cena únosná.

Jdu se projít a ani ne po sto metrech narazím na poštu. To se hodí, velice příhodně je téměř vedle docela slušný obchod s typicky irskými věcmi, výběr bohatý. Přijela jsem připravená s bublinkovou obálkou, abych mohla poslat něco sestře k narozeninám. Hned zkraje jsem třem pánům na poště zamotala hlavu docela jednoduchou otázkou. Jak se řekne „všechno nejlepší k narozeninám“ irsky? To nevěděl ani jeden z nich. Irská gaelština je v menšině, přestože to byl kdysi jejich původní jazyk.

Mluví se jí povětšinou jen na západním pobřeží, v Dublinu jen výjimečně. Vzpomenou si asi na dvě slova a posílají mě do filatelie, že tam ten chlapík by to mohl vědět. Neví, ale vyhledává to v počítači. Výslovnost je pořád ve hvězdách, ale to zjistím později. Než to dám dohromady, už je po úředních hodinách. Takže kvůli mně a dárku pro sestru ten den zavírala hlavní pošta v Dublinu o čtvrt hodiny později. Tak, sestřičko: *Rath oraibh do la breithe!*

DUBLIN

PRŮZKUMNÝ DEN

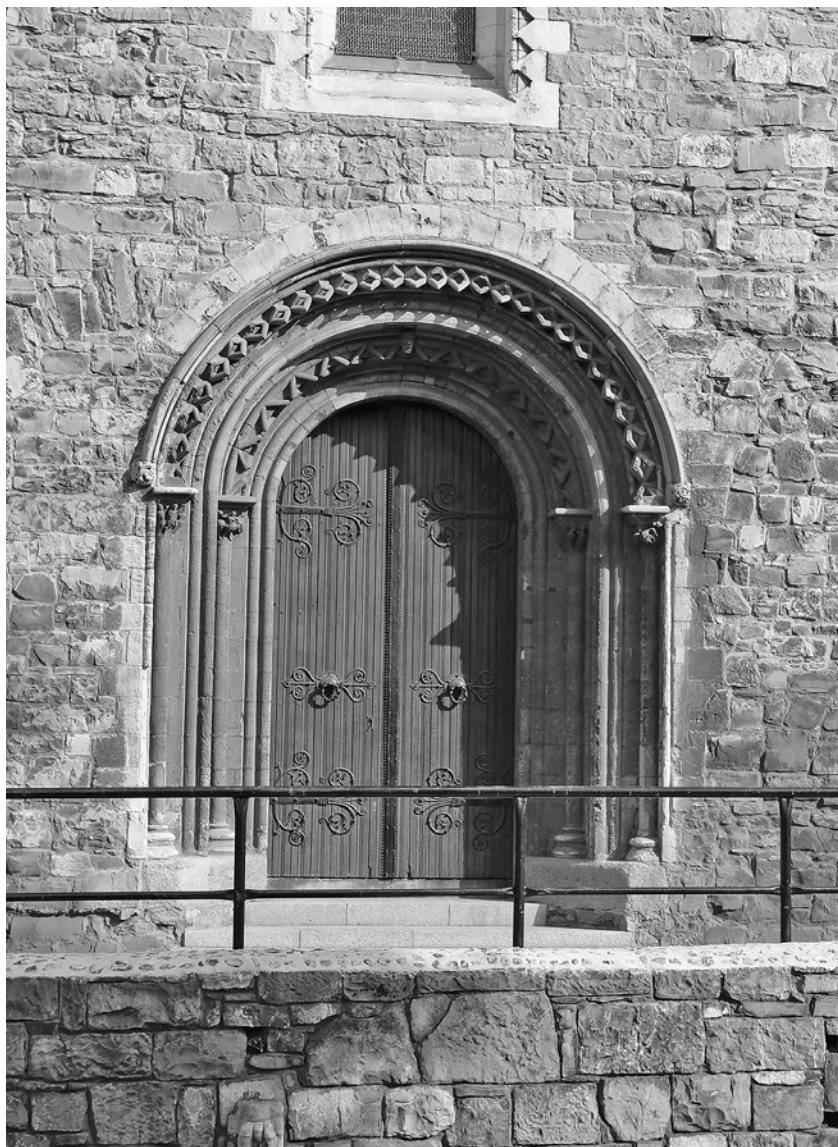
Žádný spěch, ráno snídaně a pak se vydávám na druhou stranu řeky Liffey do čtvrti Temple Bar. Střed Dublinu připomíná miniaturní Prahu. Také ho protíná řeka, překlenutá mnoha mosty. Jeden břeh se zvedá nahoru do kopce, druhá strana je jen mírně zvlněná. Jméno Dublin je irského původu, Dubh Linn, znamená to „černá tůň“, ale založený byl Vikingy v devátém století. Ve čtvrti Temple Bar liduprázdno, asi jako ráno na Stodolní ulici v Ostravě. Život tady začíná až odpoledne a večer. Lido-
vě a mírně sarkasticky se místo Temple Bar říká Temple Barf, Blivanec.

Úspěšně nacházím Cecilia Street, kam se mám za tři dny v osm ráno dostavit. Odtamtud bude vyjíždět autobus na pětidenní zájezd po Irsku. Je to kratounká ulice a měla jsem problém ji vůbec najít na mapě. Jak je malá, tak se neobtěžovali jméno do mapy natisknout. Ještě že máme Google.

Pak náhodou narážím na ulici Essex Street, což je výborné, protože někde tady musí být i Essex Gate a tam česká restaurace Czech Inn. Řekla mi o ní má učitelka na housle, Megan, která v Irsku několik let žila. Restaurace opravdu je o nějakých 100 metrů dále. Vráťím se tam na oběd. Potom mě ulice přivede ke Kristově katedrále. Zvenku svou velikostí

Pejsi na ranní procházce

Dveře Kristovy katedrály

impozantní stavba, ale poměrně strohého stylu, vevnitř totéž. Je ale hodně stará, její počátky sahají do roku 1036. V této části města bylo nalezeno nejvíce vikinských vykopávek a poblíž se nachází muzeum Vikingů.

Dublinský zámek je architekturou hodně podobný katedrále. Původně byl založen v roce 1204 jako pevnost a ty krásou nikdy nevynikaly. Na obytné sídlo byl přestavěn až později, ale zvenčí je stále poměrně strohý. Blízko zámku narážím úplně náhodou na sochu, která měla být podle průvodce někde úplně jinde. Vztahuje se k irské písničce Molly Malone, o pěkném děvčeti, které po ulicích prodávalo ryby. Žertem, ale poměrně láskyplně, se té soše říká *Tart with a cart*, volně přeloženo něco jako „buchta s vozíkem“. Písnička se stala neoficiální hymnou Dublinu.

Cestou odtamtud narážím na malý krámk, kde mají seznam všech anglických, irských, waleských a skotských příjmení. Tak mě napadá, že se podívám po původu jména Cunnings. Jméno na seznamech mají, dokonce i erb a motto! *Imperio regit unus aequo* – *one governs with just sway* čili „Ten, kdo vládne spravedlivým rozmachem“. První zmínka v historických textech je z roku 1086. Příjmení původně pochází z anglického hrabství Surrey, tam se vyskytovalo už před rokem 1066. Je anglosaského původu. Anglosasové přišli do Británie někdy v pátém století a zatlačili Brity do Walesu. Po normandské invazi v roce 1066 v bitvě u Hastingsu svůj vliv ale ztratili. V 17. stol. následkem náboženských nepokojů mnoho Britů přesídlilo do Irska a později do USA, Austrálie a Kanady.

Východní pobřeží Kanady, jediná oblast, která byla tenkrát světu známá, bylo francouzskou kolonií. Britské koruně připadla až po sedmileté válce, v roce 1763. Nebýt sedmileté války v Evropě, byli bychom tady v Kanadě Francouzi všichni! Jeden se nestačí divit, co všechno nevyjde na povrch jen tím, že pátrá po původu jména.

Přicházím na Grafton Street, samé nóbl obchody. Ale tam mě v obchodě s kytarami chlapík nasměruje na obchod s ostatními hudebními nástroji a notami, Waltons, na konci Wicklow Street. Hledám noty

Socha Molly Malone v Dublinu, „buchtka s vozíkem“

na housle s tradiční irskou hudbou. Mají jich několik, ale knihy jsou moc velké a nechce se mi s tím tahat přes celé Irsko. Budou muset počkat až na konec cesty.

Je čas na oběd, jdu do Czech Inn, vepřo-knedlo-zelo na mě čeká. Obrovská porce, a to jsem si řekla jen o dvě kolečka knedlíků. Padá na mě únava z cesty, takže i do univerzitní knihovny Trinity College se budu muset podívat jindy.

HILL OF TARA A NEWGRANGE

Úžasný den. Autobus mě vyzvedává v 10.20 a vyjíždíme. Obě místa jsou poměrně blízko sebe, asi hodinu jízdy na sever od Dublinu. Mám štěstí na úplně fantastického průvodce. Historii ze sebe jen sype, počínaje od dob před mnoha tisíci lety až do doby moderní. Je archeolog a asi 10 let mapoval pro irskou vládu místa nejdůležitějších prehistorických vykopávek a ty nejvýznamnější lokality zaměřoval. Tyto záznamy jsou uloženy na Harvardově univerzitě.

Na kopci Tara toho zblízka tolik vidět není; aby vynikla rozlehlost tohoto místa, je nutný letecký pohled. Pak jsou ty velké soustředné kruhy valů vidět jasně. Podle archeologických vykopávek byla lokalita obydlená už před čtyřmi tisíci lety a je to nejslavnější místo dávné historie. Kopec Tara je opředený spoustou legend, které předcházejí křesťanství o mnoho set let. Nejznámější z nich jsou legendy o moudrém králi Cormacovi a jeho rodině.

Kouzelná větvička

Velký a slavný král Irska, Cormac mac Airt, stál a prohlížel si krásné kopečky Tara. Úkon to byl příjemný, po ránu, kdy světlo úsvitu měnilo barvy pas-tvin do zlatova a země vším oplývající se rozprostírala před ním – bohatá

spokojená země plná tlustých krav a rychlých koní, země plná ctnostných činů a úspěšných lovců. Byla to země sladké hudby, písní, které oslavovaly činy hrdinů, ale také země plná tiší hudby, linoucí se od kolovrátků a mlýnských kamenů, svědčících o její prosperitě. Cormac si neměl na co stěžovat, což neměl syna, který vyrůstal do síly a odvahy, a dceru, jejíž jemnost a důstojnost by z ní udělala vhodnou manželku pro jakéhokoliv hrdinu? Což neměl moudrou ženu, jejíž krása nevybledla ani věkem, a dokonce i drobnou černoookou milenkou, která nepokládala žádné těžké otázky a nechala ho ležet s hlavou ve svém klíně, zatímco mu celé hodiny zpívala písně? Proč byl tedy on, v plné životní síle a na vrcholu své moci, rozhlížeje se po zelených kopcích, nespokojený a znavený?

Bylo to proto, že už neměl více bitev k boji a neměl další ženy k dobytí? Dobyl už všechno – ochutnal i vína, i krve, i polibků – a tady stál

Letecký pohled na kopce Tara

a ve slunečním svitu pozoroval zemi, která byla pod jeho kontrolou jako sladce se usmívající žena, a přemýšlel, proč v srdci cítí jen šedivou prázdnotu, kterou nedokáže pojmenovat.

A pak to uslyšel – zvuk jako žádný jiný předtím, ani na hostinách, ani v lese. Hudba, která zněla v nehybnosti času místo v jeho pohybu a která naplnila jeho srdce sladkostí tak, že cítil jeho stahy v hrudi. Hudba zesilovala a on uviděl mladého muže, který k němu přicházel. Byl vysoký, se zlatými vlasy a oblečený ve fialovém hávu podšitým zelenou a zlatou látkou, která zachycovala světlo, a vypadalo to, že se celý třpytí. V ruce držel stříbrnou větvíčku se třemi zlatými jablky, a když s ní jemně zatřepal, zdálo se, že hudba vychází z ní. Cormac cizince zdvořile pozdravil.

„Krásný mladíku, vítám tě ve svém království. Jaké jest tvé jméno a tvé postavení?“

Cizinec se usmál a znovu zatřepal větvíčkou, až Cormaca opustila veškerá soudnost a na mysli mu vyvstala jediná myšlenka. Jestli zdroj té úžasné hudby nedostane, umře.

„Krásný mladíku,“ oslovil cizince znova. „Pověz mi, co ti musím dát, abych získal tu nádhernou větvíčku? Odkud pochází?“

Až nyní mladý muž promluvil, a i v jeho hlase zněla hudba té jabloňové větvíčky.

„Pochází z Jablečného ostrova, z Příjemné planiny, z království Pod vlami. Pochází z království Manannána mac Lira. Je to větvíčka velké síly, protože když se s ní zatřepe, každý, kdo ji slyší, pod její hudbou zapomene veškerou bolest tohoto světa. A jestli mi splníš tři přání, větvíčku můžeš mít.“

Cormac už nad ničím dál nepřemýšlel. Řekl: „Souhlasím, jen mi tu větvíčku nechej.“

Cizinec se usmál a vložil větvíčku do královny ruky. Pak řekl: „Za rok se vrátím pro své první přání.“

Přesně za rok šel Cormac na totéž místo a viděl cizince, stejně krásného jako předtím, přicházet mu naproti. Když se setkali, řekl: „Přišel jsem pro své první přání.“

„Promluv tedy,“ řekl Cormac, jemuž se to za ten rok přece jen rozleželo v hlavě a byl nervózní, co si cizinec bude přát.

„Tvá dcera půjde se mnou,“ řekl cizinec.

Cormac zbledl, protože svou dceru Ailbe miloval, jako pastvina na konci horkého slunečného dne miluje deštík.

„Dám ti pole a dobré koně a nevolnice. Dám ti zlato a šperky a poklady ze svého paláce. Řekni si, o co chceš, ale nechťj mou dceru.“

Cizinec ale na všechny Cormacovy sliby jen zakroutil hlavou, a když si Cormac uvědomil, že nemá na vybranou, zavolal svou dceru a něžně ji objal, roně slzy, když ji cizinec odváděl pryč.

„Příští rok se vrátím pro své další přání,“ řekl mladík. Na Taře zavládl velký zármutek, avšak jen do té doby, než Cormac zatřásl kouzelnou větvičkou a všechna bolest byla zapomenuta.

Příští rok se Cormac setkal s cizincem znova a ten si tentokrát vyžádal jeho syna. Král hořce zaplakal, protože svého syna Cairbrea miloval, jako pastvina na konci zimy miluje slunce.

„Dám ti celé království,“ řekl, „když jen mi mého syna necháš.“ Ale cizinec opět jen zakroutil hlavou a Cormac musel nechat syna jít s ním. Vrátil se zpět na hrad Tara, kde on a jeho žena dlouho hořce plakali a s nimi všichni lidé na Taře. Avšak jen do té doby, dokud nezatřepal větvičkou se zlatými jablky a žádný pláč už neslyšel.

Třetí rok si cizinec řekl o Cormacovu ženu. Král sklonil hlavu a plakal, protože svou ženu Eithne miloval, jako pastviny milují slunce a déšť dohromady, a řekl: „Vezmi si můj život, protože bez svých dětí a bez své ženy nemám nic.“

Cizinec se opět jen usmál a zakroutil hlavou. „Proč nepoužiješ kouzelnou větvičku a na všechno nezapomeneš?“

Cormac odpověděl: „Dám ti zpět tvou větvičku, jestli mi dáš zpět ty, které miluji. Ani kouzlo, ani hudba nevyléčí bolest a lítost – nechá zapomenout jen na chvíli. Jestli mi mou rodinu nevrátíš, půjdu do tvého paláce a třeba zahynu, ale pokusím se svou rodinu dobýt zpět.“

Zlatohlavý mladík neřekl nic, pouze se usmál, vzal ženu za ruku a odváděl ji pryč.

A tak Cormac cizince následoval do oparu, který se kolem nich a zelečných kopců Tary vytvořil. Šli mnoho mil, cizinec, který vedl Cormacovu ženu vepředu, Cormac za nimi, přes vysoké hory a drsné bažiny, přes rákosí nasvícené dozlatova, stále jižním směrem, do slunce, takže to vypadalo, že ty dvě postavy měly kolem sebe svatozář.

Cestou Cormac viděl mnoho úžasných věcí, protože překročili hranice do země Sídh. Viděl bílé koně, jak závodí po povrchu moře stejně, jako kdyby běželi po planinách Tary. Viděl kouzelné ostrovy s hrady a stády a urozenými lidmi. Konečně přišli ke krásnému stříbrnému domu s došky z peří bílých ptáků. Na dvoře před domem stříkala fontána stříbrné nitě. Byla obklopená devíti lískovými keři a plavalo v ní pět stříbrných lososů.

Za stříbrnou fontánou seděla dvojice na vysokých trůnech. Nádherná královna se zlatými vlasy a s korunou zdobenou zlatými rybkami s rubínovými očima, druhá osoba byl ten mladík, který odvedl Cormacovy děti a ženu.

Cormac je pozdravil a zeptal se: „Které je to království a kde jsem?“

Královna se usmála a odpověděla: „Cormacu z Irska, přišel jsi na Jablečný ostrov, na Příjemnou planinu, do Země pravdy. Je to zde, kde se nachází tvá rodina, a věz, že od té doby, co přišli, zde byli v bezpečí a šťastní. Jim se zdá, že doba, kterou strávili s lidmi Manannána, Vládce oceánu, který sedí vedle mne, uplynula pouze jako jeden den.

Cormac se jí poklonil, protože teď věděl, že se dívá na bohyni Áine; pak se obrátil na mladého muže a řekl: „Králi, věz, že bych vrátil kouzelnou větvíčku a všechnu tu úžasnou hudbu, kdybys mi vrátil ty, které miluji. Všechna hudba světa nemůže nahradit ztrátu těch, které milujeme. A jestli mi je nevrátíš, zůstanu zde a zřeknu se svého království, jen abych mohl být s nimi.

Král Manannán, který se mezitím z mladíka změnil v muže mnoha let a velké moudrosti, s plnovousem a bílými vlasy a se stříbrnou korunou běžících bílých koní se safírovými očima, řekl: „Ne králi. Jdi zpět do svého

vlastního domu a uč se být moudrým králem a taktéž i mocným. Byl jsi sem přiveden se poučit, co je tvým příštím úkolem – naučit se na sklonku svého života usuzovat s pravdivou rozvahou. Rodinu si vezmi s sebou, protože ses naučil si jí vážit. Ponechej si i větvičku Sladkosti – a k ní ti přidám ještě další dar, hrnek Pravdy. Když nad ním někdo pronese tři lži, rozbije se na tři kusy, ale pokud nad ním někdo pronese tři pravdy, stane se opět celým. Pak s bohem a bohyní celou noc hodovali, jedli dosyta a naslouchali bardům a hudebníkům a spolu si povídali.

Ráno se Cormac probudil v trávě pod hradbami Tary. Vzduch voněl petrklíči a modrými zvonky, nad ním prozpěvovali ptáčci. Kouzelná větvička a hrnek, který stál na Manannánově stole, ležely vedle něho. Celá rodina byla s ním, všichni čtyři těmi zážitky cestou na Jablečný ostrov změnění, ale moudřejší.

Cormac vešel ve známost jako Cormac s dlouhým vousem, jeden z nejslavnějších králů, jaké Irsko kdy mělo, moudrý a blahovonný, a během jeho vlády se Irsko stalo zlatou zemí, bohatou, plnou míru a hudby. K hudbě se přidaly zvuky kolovrátků, mlýnských kamenů a trubek volajících k lovu a hluboká hudba oslavující králův dobrý úsudek se ozývala z každého údolí.

A jsou ti, kteří říkají, že dodnes ten hluboký výdech, který vydá kráva, když si za letního večera lehne na trávu, je lítost a vzpomínka na ty šťastné dny, kdy Cormac vládl v Irsku.

Bylo to zde na tomto kopci, kde podle pověsti v roce 433 sv. Patrik přesvědčil irského krále Laoghaira, aby mu povolil šířit křesťanské učení a udělil právo kázat lidem.

Tady v době železné tradičně korunovali irské krále, prý jich zde bylo korunováno sto čtyřicet dva. Korunovace probíhaly u menhiru zvaného Kámen osudu. Stará legenda praví, že jestliže zvolili toho správného krále, kámen se rozezvučel. A rozezvučel se i pro krále Cormaca. Irsko bylo roztržštěné na mnoho menších království, ale král korunovaný na návrší Tara byl vždy ten nejmocnější. Nový král, aby si uchoval moc, většinou

nemilosrdně povraždil vlastní příbuzenstvo. Někdy i své vlastní syny. Místo sloužilo také jako pohřebiště a v jednom z nich, zvaném Mohyla rukojmích, je dvě stě kremačních hrobů.

Podle jedné z legend zde sv. Patrik obrátil na křesťanství i krále. Legenda také říká, že vyhnal z Irska všechny hady a dodnes tady žádní nejsou. Zlí jazykové tvrdí, že hadi tady prý nebyli nikdy, ale to už je legendě jedno. Místo má stále své kouzlo a čiší z něho daleko dosahující energie. Travnatá vyvýšenina a vše kolem září mnoha odstíny zelené, krajina je otevřená do šíře na všechny strany a nezalidněná, takže i přes svou bojojnou minulost působí mírumilovným dojmem.

Pokračujeme do Newgrange, irské jméno je Brú na Bóinne. Bylo to královské pohřebiště z předkřesťanských dob, ale pravděpodobně mělo i jiné účely. Pohřebiště je pět tisíc let staré, tedy starší než Mykény, pyramidy a Stonehenge. V okolí je mnoho dalších nalezišť. Tahle mohyla byla objevena v 16. století. Naštěstí pro nás dnes se stalo, že když začali kopat, trefili se náhodou hned ke vchodu. Tam narazili na balvan, zdobený vytesanými trojúhelníky a spirálami. A že byli pověřiví, nechtěli rozložit nějaké božstvo a od kopání upustili. Tak zůstala mohyla neporušená až do dob, kdy už se s památkami zacházelo s větším respektem.

Na prohlídku vnitřních prostor nás dělí na dvě menší skupiny. Chodbička je těsná a mírně stoupá nahoru. To se ukáže být kritické pro funkci stavby. Uprostřed je hlavní komora a z ní vybíhají další tři postranní – menší, kruhovitého tvaru a uspořádané do tvaru kříže. Komora nalevo je údajně vždy největší, opakuje se to stejně i v dalších nalezených mohylách. Často obsahuje mělkou vanu, vyhloubenou v kameni. Připomíná křtitelnicu, ale je 5000 let stará! Kameny stropu jsou kladené tak, že horní hrana vždy o něco přečnívá a tím se tvoří kupole. Středem kamenů je vytesaná drážka na odvodňování směrem ven a kupole je naprosto vodotěsná. Žertem říkají, že to je jediné místo v Irsku, kde nikdy nezapršelo.

Pata mohyly je zvenčí obložená obrovskými balvany o váze od jedné do pěti tun. Balvany nepocházejí z tohoto kopce, ale z místa vzdáleného

Spirály v kameni, pohřební komora v Newgrange

asi 20 km. Přední část mohyly je obložená bílým křemenem, který pochází z místa asi 16 km odsud, ale opačným směrem. Ty obyčejné stavební kameny pocházejí z údolí místní řeky, ale i ta je vzdálená pár kilometrů a museli je vynést do kopce.

Za zimního slunovratu, 21. prosince, škvírou od vchodu zasvítí slunce a osvětlí vnitřní komoru. Protože slunce je v prosinci poměrně nízko, udělalo by to v komoře jen záblesk. Tím, že chodba uvnitř stoupá, na devatenácti metrech délky asi o dva metry nahoru, slunce škvírou prosvítí důkladně a udělá na podlaze čáru. Celý úkaz trvá asi 7 minut. Objevuje se tři dny před slunovratem, pak v den samotného slunovratu a ještě dva dny po. Pak už slunce dopadá na škvíru pod příliš ostrým úhlem a úkaz mizí. Nabízí se jedna z možností, jak vysvětlit spirály vytesané v balvanu u vstupu. Na jedné straně jsou spirály tři, pak je odděluje svislá čára

a na opačné straně čáry jsou spirály dvě. Obě sady spirál se vzájemně k sobě točí v opačném směru. Značí to čas? Tři dny před slunovratem, slunovrat a dva dny po slunovratu? Tohle jsou jen dohady, přesně to neví nikdo.

V informačním středisku je možno vyplnit papír a každoročně losují padesát šťastlivců, kteří jsou přizváni se jevu zúčastnit. Jenže to nejen, aby člověk vyhrál tu loterii, ale také, aby zrovna v den zimního slunovratu svítilo slunce! To je další sázka do loterie. Tak uvidím, jestli se Štěstěna usměje, třeba na Vánoce ještě poletím do Irska znova!

Nedaleko informačního střediska je místo, kde se na řece Boyne udála bitva mezi králem Jamesem II., katolíkem, a Vilémem Oranžským, protestantem. Vilém se vydal do bitvy ze severu, král James z jihu od Dublinu. Snažili se získat kontrolu nad brodem přes řeku.

Síly nebyly zdaleka vyrovnané. Na protestantské straně stála armáda o 36 tisících cvičených vojáků, s nejnovějšími mušketami, které byly daleko rychlejší k obsluze. Na katolické pak bylo přibližně 23 tisíc mužů, ale mnozí nebyli cvičení vojáci. Měli zastaralé muškety a někteří byli ozbrojeni jen kosami a dalším zemědělským náradím. Zato ale měli dobrou jízdu. Celou bitvu však komplikoval bahnitý terén. Katolický král James vydal rozkaz k ústupu a bitvu vzdal. Po bitvě utekl do vyhnanství do Francie a Irsko zůstalo pod nadvládou protestantů. Následky této bitvy zásadně změnily chod historie země až dodnes.

Průvodce ví i o keltských oppidech v Čechách, i o osídlování Vikingy. Ti vlastně Dublin původně založili, zrovna tak i Wexford, Waterford a Cork, ale pak byli vyhnáni Kelty. Ne že by Keltové byli svatoušci, ale ve srovnání s Vikingy to byli barbaři velice jemní a kultivovaní. Vikingy do Irska lákalo bohatství klášterů a pořádali časté nájezdy spojené s plundrováním všeho, co za to stálo.

Tady trochu přeskočím do jiné země. V muzeu Vikingů v Roskilde v Dánsku vyzvedli z mořského dna zálivu pět vikinských člunů. Ty byly kdysi potopeny schválně, aby zablokovaly přístup mělkým zálivem do Roskilde, které tenkrát bylo hlavním královským městem Dánska.

Rozborem bylo zjištěno, že dřevo na čluny pocházelo z Dublinu. Dánové postavili přesnou repliku toho největšího člunu a posádka snad třiceti šesti lidí se z Roskilde plavila do Dublinu. Člun to vydržel, i když moře bylo docela drsné. Plavba trvala čtyři dny. Čluny Vikingů tradičně neměly palubu, takže do všeho stříkala voda. Posádka spala na směny v žebroví člunu, a když se vezme v potaz, že Vikingové neměli žádný Gore-Tex, nafukovací matracíky, nepromokavé plachty a rychleschnoucí materiály, pro slabé povahy to nebylo.

Zajímavé je, že Vikingové se původně plavili hlavně podél pobřeží Baltského moře a jejich čluny a čtvercové plachty nebyly dobře uzpůsobené pro plavbu na otevřeném oceánu. Keltské čluny *currach* byly naopak prověřené Severním mořem a pro otevřený oceán byly přizpůsobené velice dobře. Vikingové se od Keltů naučili stavět vhodnější lodi a ty jim umožnily delší výpravy dále na západ. Dosáhli Islandu, Grónska a Newfoundlandu a možná pokračovali i o něco dále na jih podél pobřeží Kanady. Existují spekulace, že se snad dostali až na Ostrov prince Edwarda. Klobouk dolů.

Průvodce mi říká, že je původně z Connemary. Tak se ho ptám, jestli ví, kde je Maam Cross. Je to nějaké místočko, kam se mám později dostat a odtamtud mě někdo vyzvedne taxíkem. Má mě odvézt do Leenane, tam mi začíná týdenní pěší túra. Prý ano, místo zná dobře, bydlí 12 km odtamtud. Je to křižovatka s malým hotelem, není se kde ztratit.

Většinu lidí, nebo vlastně všechny mate můj přízvuk. Myslí si, že jsem Skotka, ale pak je zmate, že jsem z Kanady. Jeden chlapík mi říká, že mám ale tak krásný skotský *brogue*, tak jak je to možné, že Skot nejsem? Že bych si měla nechat přetestovat DNA, jestli nemám keltskou krev. Asi k tomu přispívá i to, že to původní Calgary, podle kterého je kanadské město pojmenované, se nachází ve Skotsku. Že jsem Češka, to už jim neříkám, to by je vyšinulo úplně.

U návštěvního centra dostávám lekci výslovnosti irské gaelštiny. Výhoda je, že nemám problém vyslovit „ch“, také mají čárky nad samohláskami,

třeba dlouhé á a dlouhé í a vyslovuje se to stejně jako česky. Ale další kombinace jsou složitější a stejně nevím, co čtu. „S“ na začátku se vyslovuje jako š. Takže *slí* se čte „šlí“ a znamená to „jít.“ Bůhví, odkud jsme vlastně kdysi z pradávna při-šli.

Návrat do Dublinu a balit na zítřejší cestu. Nejdříve se ale musím jít najíst, volím tradiční *fish and chips*, smaženou rybu a brambůrky. K vedlejšímu stolu si přisednou čtyři lidé a jeden má na batůžku javorový list. Dávám se s nimi do řeči. Pak nás může složit – jsme téměř sousedi, všichni z Calgary, toho kanadského. Dva bydlí asi tři minuty ode mne na západ, další asi pět minut na jih a poslední z nich tři minuty cesty na východ. A to musíme do Irska, abychom se setkali?

SHAMROCKER

AUTOBUSOVÝ ZÁJEZD

Shamrock je anglicky trojlístek jetele a je to všudypřítomný symbol Irska. Svatý Patrik prý lístek jetele použil k tomu, aby vysvětlil svatou trojici – Otec, Syn a Duch svatý. Kupodivu to ale není oficiální irský národní symbol, tím je zlatá harfa.

Autobus je téměř plný. Hodně Australanů, pak dost lidí z Kalifornie a několika jiných států USA, jeden řecký pár, jedna Ruska, jedna Kanadanka z Montrealu a tři Číňanky ze Singapuru. Vedoucí zájezdu je holka, Rachael, a docela od rány. Hned zkraje nám říká pravidla. Jestli na sebe někdo nechá čekat, musí pro celý autobus zazpívat písničku nebo něco předvést, bez výjimky. Pak se máme jeden po druhém představit – jméno, země, povolání, proč jsme si vybrali Irsko. Všichni to berou stručně, jen Ruska se vychvaluje do nebes, kde všude už byla a že dělala na olympijských hrách technickou podporu, bla, bla, bla.

Asi po hodině a půl jízdy zastavujeme v městečku Cashel. Nad ním se tyčí velká skála s polozříceninou hradu stejného jména, obklopená lešením. První zmínky o hradu pocházejí z roku 990, kdy zde byl korunován král Brian Boru, ale stopy osídlení sahají mnohem dále, až někam do čtvrtého století. Několikrát byl zničený a přestavěný a jeho nynější podoba je převážně z 12. a 13. století. Nejstarší dochovaná část, kulatá věž, pochází z doby kolem roku 1100. Dovnitř ale zrovna teď nemá cenu jít. Jedna zeď hrozila zřícením, a když ji začali opravovat, našli pod omítkou velice starou mozaiku, kterou teď opatrně restaurují. Momentálně jsou přístupné jen dvě místnosti. Tak všichni fotíme jen zvenku a pokračujeme k hradu Blarney.

Tady máme času slušně, protože nás čeká velký a obtížný úkol, totiž políbit Blarneyský kámen. Vztahuje se k tomu několik dlouhých a složitých legend, ale údajně, kdo kámen políbí, nabude daru vznosné výřečnosti. Prý ho políbil i Sir Winston Churchill. Byl zde i George Bernard Shaw, ale rozhodl se ho nepolíbit, a ještě prohlásil, že prý v tom směru už mu bylo naděleno až moc.

Jako důkaz, že člověk ten kámen opravdu políbil, dělají na hradě oficiální fotky. Blarneyský kámen je na nejvyšším, pátém podlaží věže. V podlaze je díra a kámen je v její zadní zdi. Je třeba si lehnout na záda, ramena a hlavu spustit do díry a zaklonit hlavu. Hlídač drží člověka za kyčle, a ještě jsou nad hlavou zapuštěné dvě železné tyče, aby se bylo čeho chytit. Ten hlídač už to prý dělá 40 let a ještě nikoho neupustil. Pro mou operovanou sešroubovanou krční páteř to byla trochu výzva, ale povedlo se!

Kam oko dohlédne, rozprostírají se kolem hradu nádherné zahrady, mimo jiné i zahrada jedovatých rostlin. To je něco pro čarodějnice, roste tam i mandragora, to zní přímo jako z pohádky. Irsko je zelené samo o sobě, aniž by se někdo musel příliš snažit, ale tady je opravdu odstínů zeleně všech čtyřicet, jak se tvrdí v písničce. Pak pokračujeme v jízdě do Killarney. Západní Irsko je jedinou oblastí, kde se ještě běžně mluví

irskou gaelštinou. Zbytek Irska mluví anglicky, ale irská gaelština se znovu vyučuje na školách, aby jazyk nevymřel. Těžko říct, jestli se jim to povede, možná začali o sto let příliš pozdě. Jenže jejich historie to, bohužel, dříve nedovolila. Také názvy měst jsou na cedulích dvojjazyčně. Killarney se irsky jmenuje Cill Airne.

V blízkosti je národní park se třemi jezery. K největšímu z jezer, Loch Leane, se vztahuje legenda o mladém muži jménem Oisín.

Oisín byl jedním ze synů obra Fionna mac Cumhailla, o kterém uslyšíme ještě později. Tady u jezera se vydali na lov srn. Oisína přestalo bavit, že mu otec neustále dával nějaké rady a odtrhl se od družiny. Z ničeho nic se objevila krásná mladá žena na bělouši se zlatou uzdou a zlatým sedlem. Řekla mu: „Konečně jsem tě našla, jsem princezna Niamh ze Země potěšení. Pojedeš se mnou?“ Oisín nemohl odolat, koně se vznesli a odletěli do její země. Asi po třech letech, kdy se jim zatím narodila dcera a syn, se Oisín zatoužil podívat se domů. Niamh se to příliš nelíbilo, ale pak nakonec svolila. Jen ho varovala, že se v Irsku nesmí dotknout země, ani nesmí sestoupit z koně, jinak to bude mít zlé následky. Oisín se vydal na cestu. Blízko jezera Leane viděl chlapíky, jak se snaží vypáčit velký balvan, a rozhodl se jim pomoci. Ale jeho kůň se zjančil a shodil ho na zem. Z Oisína se rázem stal stařeček. Vyptával se rychle na svého otce a bratry, ale nikdo je neznal. Jen jeden starý muž říkal, že za dob jeho mládí o nějakém takovém obru kolovaly příběhy, ale ty jsou staré několik století. Co se Oisínu zdálo jako tři roky, bylo ve skutečnosti tři sta let. Chvilíčku poté zemřel stářím.

Irské národní parky zdaleka nemají tu rozlohu, na kterou jsme zvyklí v Kanadě. Půda byla vždy v soukromém vlastnictví, a aby mohl být založen národní park, vláda musela půdu nejdříve vykoupit.

Ubytování je v jednoduché ubytovně, ale mám svůj vlastní pokoj se sprchou a božský klid. V devět večer jdeme do jedné z místních hospod na irské lidové vyprávění. Program začíná v devět večer, hospodu zavírají ve tři ráno, „večerka“ na ubytovně je, úplně náhodou, také ve tři ráno.

No, to jsem zvědavá, jak bude ráno vypadat naše osazenstvo. Průměrný věk v autobuse bych odhadla tak na 25 let a Australané mají svou vlastní reputaci.

Městečko Killarney je útulné. Je čisté, má pěkné krámky, stylové hospody a kavárničky. V jedné si dávám kávu a mrkvový dort, servíruje mi je mladá Polka. Nacházím dárek pro kamarádku Kirsten a pak další lákadla, ale těm odolávám. Plný batoh úspěšně odrazuje. V jednom pěkném zlatnictví dělají na zakázku přívěsky se jménem, psané písmem ogam. Protože se hlásky řadí do sloupců, přívěsky připomínají tvarem egyptské kartuše. Tomuto zlatému pokušení zase odolává má peněženka. Pak jdu na toho vypravěče. Historky, co dává k dobru, jsou zábavné, ale má pubertácký genitální humor, bez kterého se obejdu. Ale vyhrávám cédéčko!

Odpoledne jsem dala průvodkyni malinkou flaštičku Canadian Club a Crown Royal, kanadské whisky, ať ochutná. Byla mile překvapená a ptala se, proč jí to dávám. Jen tak, protože vím, že dělat průvodce není úkol snadný a je to ocenění za její práci. Ona mě večer překvapuje tím, že mi kupuje půllitr Guinnessu. To je pro mě koňská dávka, která mi vydrží na celý večer. Pak jdu spát, ale australská banda prý šla spát až ve dvě ráno.

POLOOSTROV DINGLE A ENNIS

Ráno se ukazuje, že náš řidič autobusu je Slovák, Petr, původně z Bratislavy. Rachael, které jsem se představila jako Kanaďanka, to úplně vyšíne, když nás najednou slyší mluvit úplně jiným jazykem.

Autobus zastavuje u malinké usedlosti Fahan. Nalevo dole pod námi je pár políček a moře, napravo strmý svah nahoru, pár domků, pastviny a ovce. V tom terénu se pár malých kamenných hrbolů úplně ztrácí,

člověk by projel kolem bez povšimnutí. Jsou to velice staré kamenné mnišské příbytky ve tvaru včelího úlu, zvané *clochán*. Pocházejí z doby zhruba kolem jedenáctého století. Kameny jsou na sebe naskládány jen nasucho, ale přesto se za ta staletí nezhroutily.

Zastavujeme na chvíli u pláže a pár nadšenců vleze do vody. Nedaleko je souostroví Blasket. Bývalo obydlené, ale úžina byla tak nebezpečná, že mnoho lidí při přepravě tam a zpět zahynulo. Někdy zemřeli jen proto, že kvůli rozbouřenému moři nebylo možné nemocného přepravit k doktorovi na pevninu. Pak mrtvého nemohli pohřbít, protože nedokázali přepravit ani kněze. Nakonec je v roce 1957 všechny přesídlili někam jinam. Nyní se několik rodin vrátilo zpět. Čluny jsou dnes lepší a také předpověď počasí je spolehlivější, takže dostat se přes úžinu už není tak nebezpečné.

Během procházky na malý vrcholek s vyhlídkou na moře zvaný Dún Mór Head, nejzápadnější bod Irska, Rachael padá na chvíli do pasti té Rusce. Jdu za nimi a poslouchám, co tam do ní hustí. Putin je výborný člověk a všichni ho mají rádi. Co nastoupil k moci, se jim zdvojnásobily platy. Co o něm říkají na Západě, je jen propaganda novinářů. Co říkají nám na západě, je jen to, co chtějí, abychom věděli, ale ne celá pravda. Celou pravdu znají pouze oni v Rusku.

Že je Putin inteligentní a schopný člověk a že Rusko pozdvihl, to mu neberu. Jeho zájmy v Severním ledovém oceánu a na Středním východě už tak čisté nejsou. A že by na západě vzbuzoval bezmeznou důvěru, to se v žádném případě říct nedá.

Podle ní se v Rusku mají všichni výborně. Ona si s kamarádkami na víkend zaletí do Itálie na nákupy poslední módy a nechybí jí nic. Když se jí Rachael ptá, jaký je k Rusku vztah jiných zemí, jako Slovenska, Česka, Polska a ostatních zemí bývalé Varšavské smlouvy – prý je výborný. Rusové všem těm zemím dodávají naftu a oni jsou za to Rusům vděční a šťastní. Můžou mě křísit.

Při jedné ze zastávek přichází mezi ní, Petrem a mnou řeč na technologii. Ruska se vychloubá kalašnikovem, tak jí říkám, že to byl patent

ukradený z brněnské zbrojovky, za který nikdy nezaplatili. Petr k tomu dodává, že konstrukce Tupoleva byla ukradena z Francie a nějaké jejich helikoptéry jsou okopírované z amerického Herkula. Říká, že neměli dobrou technologii, jen měli velice dobrou průmyslovou špionáž. To Rusku hrozně rozčílí, až skoro křičí, že to je jen špinavá propaganda a nic z toho není pravda. Prostě vymytý ruský mozek. Naštěstí je třeba jet, takže se hádka nevyvine naplno. Ale radši od ní dále.

V Ennis zůstáváme v hostelu Rowan Tree, hned na břehu řeky. Kdyysi to bývala honosná soukromá rezidence, dnes je přestavěná na docela velký levnější hotel, ale pěkný, a s pěknou restaurací. Na doporučení průvodkyně tam zůstáváme všichni na večeři. Jen zírám. Holky, načesané a s make-upem, vytahují z kufrů šaty a boty na podpatku, to v batohu nemám! Cestuji pořád v kraťasech, ale na tu slávu vytahuji černé cestovní kalhoty z Frýdlantu. To je asi tak nejvíce nóbl, co mám.

Jídlo krásně upravené a dobré, ale taky ne levné. Ale občas povolit provázek na měšci s penězi je v pořádku. Po večeři jdeme za roh do místního *pubu*, tj. hospody. Taky útulná, klasické tmavé dřevo, hezká atmosféra. Dva Irové tam hrají na housle a další na harmoniku a jde jim to pěkně. Příjemný kluk ze Seattlu se mě vyptává na proces psaní knihy. Že by jednu taky rád napsal, spousta myšlenek v hlavě, ale pak sedne, a neví, jak začít. To se vyvine v docela dlouhou a zajímavou diskusi, snad mu to pomohlo. Pak si jdu povídat s houslistou. Velice přátelský chlapík, prý půl roku pracoval v Montrealu a taky něco Kanady projel, kde je Calgary, ví přesně. Taky ho ale mate můj přízvuk.

Pak jdeme domů, byl to dnes dlouhý den. V noci si chci přitáhnout deku pod bradu, ale její spodní roh se nějak divně zachytil a musím pořádně zatáhnout, abych ho uvolnila. Ráno se dívám, ale nic tam nebylo, co by ho drželo, bylo to prapodivné.

U snídaně se nás Rachael ptá, jak se nám spalo a jestli jsme měli nějaké zvláštní zážitky. Nikdo si nestěžuje, tak nám říká, že v té budově někdy straší. Poslední majitel prý v kartách prohrál obrovský majetek

a v jídelně se pak oběsil. V noci se prý po budově potuluje. Že by mi držel tu deku? Ta noční epizoda byla hodně divná a historku pak dávám k dobru celému autobusu.

Vyjíždíme. Všude kolem zeleno, domky pěkně upravené, všude typické kamenné zídky. I nové domy tu staví z kamene. Zastavujeme u polozříceniny kostela, někdy z pátého století. Místo je jmenuje Killinaboy. Zdi stojí, střecha chybí. Kolem kostela je hřbitov s normálními hroby. Rachael nám ale ukazuje na obyčejné bílé kameny, napůl zasazené do hlíny, které v řadách vykukují z trávy. Tak prý jsou značené hromadné hroby z dob bramborového hladomoru. Bylo tolik mrtvých, že pohřbívat je jednotlivě nebylo možné. Teď kolem kamenů uctivě obcházíme.

V kamenném štítu kostela je zjevné znamení kříže, ale dvojitého, má dvě příčné čáry. To bylo jen na těch kostelech, které v sobě měly zabudovaný

„Venuše“ nad vchodem

úloemek z kříže Ježíšova. Vysoko nad vchodem je reliéf připomínající Věstonickou venuši s výrazným přirozením. Ta sloužila jako modla těm ženám, co nemohly počít. Prý tam bylo i kamenné pánské přirození, ale to časem ohladili úplně.

Uvnitř kostela Killinaboy

Často jsou po krajině roztroušené stromy, jednotlivě, o samotě. Větrm jsou všelijak pokrivené a vychýlené do strany. Ty jsou podle irských legend posvátné. Slouží vílám jako žebřík, jako spojení mezi zemí a jejich říší. Mají těch různých víl mnoho druhů a nedoporučuje se je dráždit. Některé jsou nápomocné, některé trestají, některé, jako sudičky, předpovídají budoucnost, jeden nikdy neví. Nejobávanější víla je banshee, která svým příšerným jekotem oznamuje nadcházející smrt. Evropská

unie nedávno stavěla Irsku dálnici a celý projekt vedli Němci. Jeden takový strom stál dálnici v cestě a Němci ho chtěli pokácet. Irové tvrdě odmítli a strom obklopili a chránili. Nakonec to šlo k evropskému soudu a trvalo tři roky, než to rozhodli! Irové vyhráli. Dálnice se kolem stromu jednoduše rozdvíjí. Jeden jen kroutí hlavou – to nemohli rozhodnout hned na místě a stavět dál?

Další naše zastávka je u „pevnosti“ víl. Je to velký val v přírodě, stavěný do kruhu, jakoby pozůstatky nějaké hodně staré hradby s okopem kolem a několika stromy uprostřed kruhu. Rachael nás varuje, abychom nevstupovali dovnitř, jen se prošli po obvodu. Prý těm, kteří do kruhu vstoupili, se stal buď téhož, nebo následujícího dne úraz. Je lepší to respektovat a neurážet místní božstvo. Z jedné její skupiny tam vloni někdo vstoupil a příští den si zlomil kotník. Jí to jako průvodkyni hodně zkomplikovalo život. Místo ani nemá oficiální jméno, jen „fairy fortress“, pevnost víl. Později jsem jméno našla na nějaké místní malé mapce, Ballyalban, ale není uvedené ani na poměrně podrobné automapě Irska.

O kousek dál další zastávka, velice zajímavá. Pohřební mohyla, stará 3000 až 4200 let. Je pojmenovaná Póll na Brón, v gaelštině se kořen slova vztahuje ke kameni k ručnímu mlýnku na obilí. Při archeologických vykopávkách našli pozůstatky třiceti lidí, většinou žen a dětí, mužů jen pár. Prý ale byli všichni stažení z kůže. Tyto pozůstatky pocházely z doby kamenné. Nalezli také sekyrku, krystaly křemene, zbraně a keramiku. Naposled bylo pohřebiště použito v době bronzové, kdy tam pohřbili malé dítě. Na orientační ceduli je mapka dalších pohřebišť nacházejících se v blízkém okolí, napočítám jich něco přes dvacet.

Pak pokračujeme k útesům Moher. Je to známá turistická atrakce, a tudíž spousta lidí. Pod přístupovým schodištěm jsou krámkové suvenýry, naštěstí jsou ty irské výrobky docela pěkné. Nádherné svetry a různé pletené věci, nakonec ovčí je tu dost. Útesy se tyčí nad hladinou moře kolmo nahoru, snad až 100 metrů. Na výšku se vzdálenosti odhadují špatně. Opravuji, zrovna se dočítám, že 214 metrů! Jaká to kdysi byla hrozba

pro námořní dopravu, je jasné. Západní pobřeží je otevřené Atlantiku i severu, počasí se mění velice rychle a severský víchr nemá co zastavit. Až tyhle útesy. V malinkatém městečku Doolin děláme rychlou zastávku na pozdní oběd, pak následuje Burren a konec dnešního dne, Galway.

Klínová hrobka Poll na Brón

Burren je národní park, dost rozlehlý, asi 250 čtverečních kilometrů strašně divných kamenů. Rozpraskané ploché vápencové kameny jsou často dělené dlouhými prasklinami v paralelních řadách. Ale pro botaniky se tam vyskytuje zvláštní úkaz – místní rostliny, které rostou v prasklinách, jsou smíšené s rostlinami z oblasti Středozemního moře. Snad proto, že v této oblasti je poměrně teplo, kameny se rozehřejí a drží teplotu značně dlouho. Jinak je to naprostá pustina. V roce 1651 jeden z důstojníků Cromwellovy armády toto místo popsal slovy: „Není zde dostatek vody,

v níž by šel člověk utopit, ani strom, na němž by se dal oběsit, ani dost hlíny, do níž by se dal pohřbít.“ Docela výstižné.

Cestou do Kinvary zůstáváme na malinké silničce třet za cyklistickým závodem, což znamená, že se ploužíme kolem 15 km/hod. Řidič je z toho nešťastný. Má nás vysadit v Galway a ještě dnes večer se vracet do Dublinu a tam uklidit celý autobus pro další zájezd. Jinak jako řidič je výborný. Silničky jsou uzounké, krajnice žádná, kamenné zídky jsou obrostlé ostružinami nebo hlohem, oboje pěkně pichlavé. Když se míváme s dalším autobusem, buď oba jedou krokem, nebo jeden úplně zastaví, jak nejvíce může ke kraji, a ten druhý se posouvá po půlmetru dopředu. Jednou jsme museli zacouvat na širší místo, jinak se nešlo vyhnout vůbec.

V Kinvaře se někde zasekne Australan Jakub a musíme na něho čekat. Je to mladý kluk jako hora, ale moc příma. Pracuje s dětmi, které

Národní park Burren – divné kamenné útvary

se nějak dostaly do různých průšvihů. Ale suverénně se postaví před sedadla a spustí australskou národní hymnu a docela mu to jde. Protože autobus už jede, dočasně se posadí na sedadlo vedle té Rusky. Ta spustí rychlopalbu otázek a každou jeho odpověď hned přirovnává k tomu, jak je to v Rusku. Mimo odpovědi ho vůbec nepustí ke slovu. Asi se mu uleví, když si konečně může přesednout na své původní místo.

Ráno se s Jakubem náhodou setkávám u snídaň a ptám se ho, jak se mu líbil ten včerejší výslech. Vyvalí na mě oči, ale téměř okamžitě mu dojde, co myslím. Jen protáčí čočky a dodává, že se s ní už dostal do křížku i někdo další. Takže nejsme s Petrem sami.

Cestou z Killarney nám průvodkyně ukazovala jeden průsmyk mezi kopci, Connor Pass. Jet z této strany nahoru jde, ale cesta na druhé straně průsmyku je tak uzounká, že tam projede jen džíp, maximálně minibus. Nějaký řidič z německé agentury si prý myslel, že pro něho to neplatí, a vydal se tam s autobusem. Než si uvědomil, že ten autobus se tam opravdu nevejde, bylo příliš pozdě. Zůstal trčet, protože vycouvat už bylo taky nemožné. Navíc nemohl otevřít dveře ani na jedné straně. Nalevo skalní stěna nahoru, napravo skalní stěna dolů. Museli rozbít zadní sklo a tahat lidi odtamtud ven. Že to byl nějaký noblesnější zájezd, byly to většinou starší napudrované dámy. Poslali pro ně nahoru minibusy a odvezli je dolů, ale pro autobus tam museli poslat pořádný jeřáb. Ten ho zvedl nahoru a otočil ho, aby mohl vyjet zpět. Průsmyk byl prý zavřený týden. Pochvalu asi řidič nedostal a kolik ta akce stála, ani raději nechci vědět.

V Galway máme malou prohlídku historického centra a zbytek dne na vlastní pěst. Rachael nám odhaluje nějaké historické pozadí Galway. V roce 1588 španělská flotila napadla Anglii, ale námořní bitvu prohrála. Po bitvě obeploovali Irsko ze severu a doufali, že se dostanou zpět do Španělska. Stíhala je ale jedna bouře za druhou, byli daleko mimo kurz a mnoho jich ztroskotalo na západním pobřeží Irska. Ty, kteří měli tu smůlu, že se zachránili, protestantští Angličané okamžitě věšeli. V zálivu Galway se jich zachránilo dost, ale protože Španělé byli katolíci jako oni, Irové je

ukryli doma. Španělé už tam zůstali a časem se začaly rodit děti s hodně tmavými vlasy a s mírně tmavší pokožkou. Prý je to zjevné dodnes.

Parta vyráží na akci zvanou „plazení po barech“, *pub crawl*. Předplatí si lístek a pak jdou do čtyř předem určených barů a v každém dostanou jednoho frťana nebo jiný drink. Kdo chce, si k tomu dokoupí další. „Večerka“ je ve čtyři ráno. Zítra budou pěkně zdrbaní, a to jedeme trajektem přes moře na ostrov Inishmore. Jsem zvědavá, kolik jich bude krmit rybičky.

OSTROV INIS MHÓR (PŮVODNÍ IRSKÉ JMÉNO), VELKÝ OSTROV

Ze tří Aranských ostrovů je to ten největší. Jedeme asi hodinu veřejnou dopravou do přístavu, odtamtud je to tři čtvrtě hodiny trajektem přes moře na ostrov. Pár lidí v autobuse viditelně zelená, ale všichni to ustáli až na zastávku.

Na ostrově jsou známá čtyři archeologická místa, ale pro jednodenní návštěvu je nejpřístupnější Dún Aonghasa. Aby člověk mohl navštívit i ta další místa, chtělo by to být na ostrově aspoň 3 dny. Kdo byl Aonghus, se přesně neví, ale podle legend to byl král těch prapůvodních obyvatel Irska, zvaných Fir Bolg. Ti byli postupně vytlačováni dále a dále na západ až na samé pobřeží. Další zmínka tohoto jména se objevuje v souvislosti s hradem Cashel z pátého století, ale detaily jsou mlhavé. Podle místních vykopávek jsou v prostoru pevnosti nálezy z dob již před 1500 lety př. n. l. Nejvíce nálezů pochází z doby bronzové a železné, ale pohřbívalo se zde až do desátého století. Ochranné zdi tvoří zhruba tři

soustředné půlkruhy masivních kamenných zdí, které končí na hraně stodvacetimetového útesu. Místo je bičované zuřivými vichry z Atlantiku, a odkud brali pitnou vodu, je také záhada. Čemu to místo sloužilo původně, se neví. Chráněné bylo dobře, ale vzhledem k nedostatku pitné vody se zde dlouho pobývat nedalo.

Dost lidí si vypůjčuje kola. To s mou krční páteří nejde a pěšky je to moc daleko, na to zase nemám čas. Naskýtá se další alternativa, mikrobús nebo si pronajmout koňský povoz. Domlouváme se ještě s dalšími holkami na koně. Mikrobús je levnější a rychlejší, ale je pěkný den a nechce se nám být uvnitř ve vozidle. Zrovna jeden koňský povoz po cestě přijíždí. Mávám na něho, mladý kluk. Že jo, že nás vezme, za 25 € na osobu. Smlouvat nechce, tak to bereme, jak to je. Sedím na kozlíku vedle něho, ostatní na lavicích na povoze. Kluk se představuje, Steven, kůň je Barney.

Koník Barney v Kilronanu

Stevenovi je dvacet osm, s povozem jezdí od čtrnácti a vypadá docela spokojeně. Je celkem nasnadě, že na ostrově moc pracovních příležitostí není. Na zimu prý jde do Galway a snaží se najít nějakou práci tam.

Kůň klope podkovami spokojeně po silničce, klip-klop, klip-klop, nádherný den – a s mladým přátelským klukem se dobře povídá. Ptá se na Austrálii i na Kanadu. Ukazuje nám škodu způsobenou loňskými bouřemi. Vlny z moře smetly kus silnice úplně pryč. Když se dívám, jak vysoko jsme nad hladinou vody teď, musela to být hrůza. Chybějící úsek cesty postavili teprve nedávno, aby zajistili přístup během turistické sezóny, ale silnička ještě nemá ochrannou zídku. Ukazuje nám konstrukci kamenných zdí na pastvinách. Schválně jsou v nich nechané díry, aby jimi mohl vítr profouknout, jinak by zeď povalil. Některé zdi jsou čtyři sta až pět set let staré. Zastavujeme a pozorujeme tuleně, sídlí tam celá kolonie. Vedle ve velké louži sídlí labutě, ale letos prý neměli žádné mladé, protože jim bouře poničila hnízda.

Ostrov je ze stejného druhu kamenů jako Burren, což znamená, že i tady téměř nejsou ani stromy, a rašeliny na pálení jen poskrovnu. Pokud je tu nějaká půda, je chudičká a je jí tak málo, že přidávali písek, rozdrcené škeble a mořské chaluhy, aby jí bylo více a dalo se vůbec něco zasadit.

Steven nás upozorňuje na zříceniny starého kamenného kostela o kus dál nahoře nad cestou. Prý se tam dodnes konají svatby. Místo vypadá romanticky.

Irové většinou vědí o Kanadě dost, hlavně o východních částech. Za hladomoru jich tam emigrovalo mnoho. Ve Státech a v Austrálii to měli tvrdé, tam se s nimi nikdo nemazlil. Hlavně ve Státech je moc nechtěli. Zato v Kanadě je na molu vítali doktoři a zdravotní sestry a snažili se jim pomoci, jak mohli. Steven se ptá na Calgary. Irové tam jsou také, ale Calgary má kořeny hlavně skotské. Náhodou mám s sebou flašku na vodu z Canmore Highland Games, z výročních skotských her. Steven konstatuje, že je zajímavé, že se tam i po tak dlouhé době dochoval skotský přízvuk! Nechávám ho při tom, co mám dělat.

Dává nám čas na prohlídku pozůstatků pevnosti a něco sníst. Zbytky kamenných valů jsou poměrně rozsáhlé a tvoří soustředné polokruhy. Ze země to tak zjevné není, daleko lépe je to vidět na pohlednici letec-kého snímku shora. Pak se vracíme zpět. Mnoho místních jmen začíná na Kil-, vesnice u přístavu je Kilronan. Také je třeba Kilkenny, Kildare, Killarney, irské názvy začínají na Cial- nebo Cill-. To prý znamená svatý, tj. Kilronan je Sv. Ronan, irsky Cial Arn. *Cill* nebo *kill* ale také znamená „kostel“. Stavba věty je jiná, sloveso jde nakonec. Na jedné ceduli je napsáno „*Mall Slí*“. Čtu to nahlas, *slí* se vyslovuje jako „šlí“, takže se trefuji i do výslovnosti. Steven říká, že to znamená „jdi pomalu“, v jejich slovosledu „pomalu šlí“. I ten *mal* uprostřed „pomalu“ tam nějak zůstal. Nevím, kdo kopíroval koho? Steven byl tak prima, že mu nakonec ještě všichni necháváme tringelt, ale říkáme mu, že to není pro něho, ale pro koníka Barneyho.

Zpátky v Galway jdeme na poslední společnou večeři. Většina se vrací do Dublinu, někteří pokračují v zájezdu do Severního Irska do Belfastu. Já zůstávám ještě další den v Galway na vlastní pěst a pak začínám pěší túru po poloostrově Connemara. Náhodou se dovídám, že tahle cestovní kancelář má sesterskou firmu ve Skotsku, Haggis Adventures. Byli docela dobří, organizace také slušná a cena rozumná. Klidně bych s nimi jela zase, dobrá informace do budoucna a zároveň vějička, lákající na další cesty.

GALWAY

Město nabízí dvouhodinovou pěší prohlídku s průvodcem. Kluk ze sebe sype informace pěkně, ale taky zábavně. Jak slyším nějakou historii na každém ze zájezdů, informace pomalu začínají tvořit obraz. Člověk se přestává divit, že Britové v minulosti nebyli nikde vítáni. Vládli rukou

tvrdou a hlavy padaly vlevo, vpravo i uprostřed. Ptám se průvodce, proč se lidé za toho bramborového hladomoru nevzbouřili. Obilí, kukuřice a ostatní úrody bylo dost, posílali to do Anglie a Iry nechávali umřít hladem. Hladový člověk na umření už nemá skoro co ztratit. To nemohli ty sýpky přepadnout a obilí získat? Prý ne, byly hlídané britskou armádou a oni sami měli holé ruce. Pak začínají dávat smysl slova jedné smutné irské balady, Fields of Athenry. Za to, že chlapík, aby jeho dítě nezemřelo hladu, ukradl na poli klas kukuřice, ho posílají do vyhnanství do Austrálie.

V městském muzeu se později dočítám, že jednu dobu existoval i zákon, že Irovi nesměl nikdo prodat ani člun. V moři bylo ryb dost, ale jednak neměli, jak je lovit, a také moři nedůvěřovali, vyrostli na poli, a ne na vodě. Umírali hladem, obklopení jídlem. Dodnes je to hodně citlivé místo irské historie.

Nacházím útulné místo na pozdní oběd a pak i obchod s hudebninami. Hurá, mají noty i s cédéčky, pár knih not si kupuji hned na místě, protože tyhle v Dublinu neměli. V hostelu, kde jsem ubytovaná, mají počítače. Teď, uprostřed odpoledne, tam nikdo není a já si kontroluji poštu. Dobře jsem udělala, taxikář v Maam Cross prý přijede zítra o něco později. Mám se posadit v hotelu na křižovatce a on mě vyhledá.

Kolem pül šesté se vydávám opět ven a narazím na jednu hospodu s muzikou. K muzikantům se spontánně přidává i jeden z hostů, bělovlasý pán, ale na harmoniku mu to jde pěkně. O přestávce se se mnou dává do řeči chlapík na židli vedle, ale tomu mám opravdu problém rozumět. Každou druhou větu mi musí opakovat. Připadám si jak Pražák v Českém Těšíně nebo na Kuřím Rynku. Ptám se, odkud je, prý z Donegalu. To je v Severním Irsku. Až o pár dnů později mi taxikář Tony říká, že těm má problém rozumět i on. A když mluví sami mezi sebou, nerozumí jim vůbec nic. Tak se mi ulevilo, že nejsem sama. A taky mi to připomnělo Newfoundland, kde jsme s kamarádkou Beth byly mezi místními taky totálně ztracené. Zastavily jsme se na kávu v maličkém krámku někde na západním pobřeží a schválně jsme si sedly hned vedle stolu místních.

Ať jsme poslouchaly sebeusilovněji, rozuměly jsme jen předložky ve větách, jinak ani ťuk. A to jsme byly doma, v Kanadě!

Přesně takový den oddechu jsem potřebovala – bez budíku, bez pevných plánů, bez ničeho, co bych musela. Jen jdu vyhledat autobusové nádraží a kupuji si na zítřek jízdenku do Maam Cross. Pak se flákám po nábřeží, prohlídka muzea města Galway, u kavička si čtu knížku. Prostě se neděje vůbec nic a je to nádhera. Zítřa musím sbalit velký batoh a hajdy na autobus a vzhůru za novým dobrodružstvím.

POLOOSTROV CONNEMARA

Z GALWAY DO LEENANE – NEBO TAKÉ LENAUN, IRSKY AN LÍONÁN

Autobus jede načas, a že tam jsem skoro první, podaří se mi obsadit místo hned za řidičem, s pěkným výhledem. Mám vysednout v Maam Cross. Přisedává si ke mně místní paní. Že prý původně z tohoto kraje pochází, ale 34 let pracovala v Anglii. Do Irska se vrátila teprve před několika lety, do důchodu. Jede za sestrou, ale sama bydlí v Galway. Za ty roky, co byla pryč, si zvykla na rušnější město a farma je pro ni trochu moc tichá. To má pravdu, na farmaření musí být nátura.

Asi po hodině jízdy jsem v Maam Cross. V recepci nikde nikdo, tak batoh nechávám v chodbě a vyhledám záchody. Uvažuji, jestli mám dost času si dát kafe. Mezitím přijde paní z recepce a dívá se po mně, co tam dělám. Tak jí říkám, že mě tu má někdo vyzvednout. Jen se rozzáří, že taxikář Tony mě už hledal, a vede mě za ním na verandu. Bodrý a veselý Ir mě hned vítá, nejdříve mě mocně popadne za pravici a pak jednou rukou popadne můj velký batoh jako nic a jedeme. Malinkatá silnička stoupá pořád nahoru a charakter krajiny se rychle mění. Stromy jsou

prýč, kolem jen holé a kamenité kopce, ale pěkně strmé. Také je téměř neobydlená. Je krásný den a předpověď počasí je prý stále dobrá.

V Leenane se setkávám s mladým sympáťákem, který mi dává mapy, popis cesty na každý den a informace o ubytování. Ještě dobře, že to mám všechno na papíře, jinak by to bylo příliš mnoho informací najednou. Zítra mám jít ještě s nějakými dvěma lidmi, uvidíme. Vzdálenost asi 12 km, ale povětšinou v mírném terénu. Jen ke konci je jeden stoupák.

Je poledne a dostávám hlad. Jdu prozkoumat vesničku, což zabere asi 10 minut. Původní název vesnice byl Lionán Cinn Mhara, což irskou gaelštinou znamená „mělčina na konci fjordu“ a úplně přesně popisuje její polohu. Několik restaurací, všechno útulné a příjemné. Dávám si fish chowder, něco jako hodně hustý rybí guláš. Všechno jídlo z plodů moře je tady čerstvé a výborné. Pak se jdu projít na ten konec fjordu, asi 3 km. Potom mám zabočit doprava nahoru kolem potoka a přivede mě to k vodopádům. Ale že už dva týdny nepršelo, vodopády prý moc vody nemají. Stejně mě ta asfaltka přestává bavit a zahýbám dříve, k prvnímu potoku, který se vlévá do fjordu a podél kterého vede malá silnička. Přivádí mě do kouzelného údolíčka s útulnými domky a zahradami. Stoupám pořád nahoru, pak cesta potok překračuje a zahýbá dolů druhou stranou údolí. Nade mnou už je jen kotlina a malý průsmyk. Tam už to obydlené není. Jsou tam jen zříceniny starého kamenného domu a ovečky, jako bílé pohyblivé tečky. Za ohybem teď cesta sleduje druhý břeh potoka a vrací se k fjordu. Nakonec to byl velice pěkně strávený čas, oslazený zralými ostružinami.

Mezitím se mi otočilo slunce a mám lepší úhel na focení fjordu. Killary Fjord je jediný pravý fjord v Irsku. Když jsem doma v Calgary říkala svému příteli Gordonovi, kde můj pěší výlet začíná, málem spadl ze židle. Prý fjord dobře zná, byl tu za druhé světové války několikrát. Sloužil v kanadském námořnictvu na bojové lodi třídy *corvette*. Korvety nebyly velké, ale dobře ozbrojené, rychlé a pohyblivé, vždy se jich plavilo pohromadě čtyři nebo pět. Dělalý ozbrojený doprovod nákladním lodím, které vyplouvaly z Halifaxu nebo St. John's a dodávaly zásoby Británii.

Zásobovací lodě byly pomalé a ozbrojené nebyly. Dostat se do britských přístavů a vyložit náklady bylo těžké, veškeré přístupy byly ohrožované německými ponorkami. Bylo jednodušší a bezpečnější náklady vyložit na méně vzdáleném západním pobřeží Irska. Fjord byl uprostřed dostatečně hluboký na to, aby tam mohly i veliké lodi. Protože v něm ale nebyl hluboký přístav, zboží přepravovali na břeh menšími čluny. Gordon říká, že on sám na pobřeží nikdy nebyl, jejich práce byla hlídat úzký vjezd do fjordu. Také byl na ostrově Inishbofin, kam půjdu později.

Byly to nebezpečné časy. Nejen německá torpéda, ale navíc ještě podnebí severního Atlantiku – časté bouře, obrovské vlny, mlhy, na povrchu lodi všechno namrzalo, mizérie k nepopsání. Poslední z těchto korvet, která ještě existuje, HMCS Sackville, je dnes v námořním muzeu v Halifaxu, které jsem před rokem navštívila. Uvnitř v lodní jídelně promítali staré černobílé záznamy z války. Vlny byly příšerné, byly to stěny vody, které se na ně valily. V případě útoku německé ponorky naděje na záchranu vlastně nebyla. Na malém záchranném člunu se dlouho přežít nedalo. Udělala jsem uvnitř na korvetě spoustu fotografií, protože jsem věděla, že si jich Gordon bude považovat. Pro něho to není kapitola z dějepisu, ale těžké zkušenosti a vzpomínky.

V Portfinn Lodge dostávám ráno *full Irish breakfast*, poctivou tradiční irskou snídani, na které se dá pár hodin vydržet. Opečená šunka, vajíčko na volské oko, dva malé párky a kousek jelita a jitrnice, topinky a čaj nebo kávu. Všechno dobré, až na ty jejich ranní párky, ty nemusím.

Batůžek už mám připravený, taxikář Tony mě vyzvedává. Ještě venku mu dávám malou flaštičku kanadské whisky Canadian Club. Říkám mu, že to byl oblíbený nápoj britské královny matky, nechávala si ji z Kanady posílat po bednách a žila snad do 102 let, takže to musí být zdravé. Ta historka se mu hrozně líbí a směje se, že mi řekne zítra, jaká byla.

Jedeme k ústí fjordu do maličké vesničky Rosroe, odtamtud se podél fjordu Killary budu pěšky vracet zpět do Leenane. Jdu s mladým německým párem, ale jdou pomalu a brzy je nechávám vzadu. Sledujeme

pozůstatky silnice, kterou tu nechali stavět za doby hladomoru, taková irská obdoba Hladové zdi. Stavěli ji ti, kteří ještě byli praceschopní. Ti, co už pracovat nemohli, sbírali mrtvoly. Kus té cesty už použitelný není, jsou tam jen dvě opuštěné usedlosti, ale dále po pobřeží se objevují ovčí farmy. Docházím na silnici, po ní mám jít asi 300 metrů a za mostem hned odbočit doprava do kopce. Instrukce jsou dobré a cesta je značená, i když jen irsky. Ale na každé ceduli je oranžový pochodující panáček, takže to je i pro negramotné. Chodník vystupuje nahoru na hřeben, s pěkným výhledem na skoro celou délku fjordu. Naproti přes fjord je hora Mweel-rea, 819 m n. m., za mnou je také slušný kopec, pojmenovaný Ďáblova matka. Původní jméno bylo Ďáblový koule, ale to prý uráželo cudné cítění viktoriánských topografů a na mapách jméno změnili. Místně je hora ale stejně známá pod tím jménem původním. Počasí výborné, kolem je ticho, jen občas zabečí nějaká ovce. Dole pod sebou už vidím Leenane. Čtyřhodinová procházka i s focením a se svačinou, celkem pohodlí.

Na oslavu si ve vesnici dávám kávu, ale irskou. To znamená s whiskey a se šlehačkou, dobrůtka! Sedím venku před hospodou a čtu si. Kolem se ochomýtá nějaký Ir, široká ramena, trochu přitloustlý, bílé vlasy, a začíná se mnou hovor. Nejdřív obvyklé věci, odkud jsem, kde jsem byla... Pak jak to, že jsem sama. Říkám, že se mi to tak líbí a že si své svobody vážím. Už by mohl odprýsknout, vracím se ke knížce. On to ještě pořád nechce vzdát, až se mě otevřeně zeptá, jestli chci na dnes večer rande! Tak jen zalapám po dechu a zopakuji mu odpověď, že ne, že jsem mu už řekla předtím, že si své svobody považuji. Konečně odprýskne. Dávám historiku k dobru v domě, kde jsem ubytovaná, ale majitel jen krouť hlavou, že neví, kdo by to byl, i když vesnička má sotva sto obyvatel.

LEENANE, ÚDOLÍ MAUM, PRŮSMYK MÁM ÉÁN, JEZERO LOUGH INAGH

Ráno vypadá nepřívětivě – tma a mlha. Po osmé se mlha začíná zvedat, ale ne úplně, zůstává opar. Tony mě veze na začátek mého dnešního pochodu. Říkám mu historku ze včerejška a on ví hned, kdo to byl. Že prý se kolem hospody potuluje často, žije sám a trochu moc pije, prý nikdy nebyl z Leenane dál než ve Westportu, což je asi 35 km. Ale stejně se tomu Tony chechtá a kroutí nad tím hlavou.

Taxík mě vysype na rozcestí u maličké boční silničky. Cesta je lemovaná kamennými zídkami a spoustou nádherně zralých ostružin. Jen se jich dotknu, zůstanou v dlani. Ale pak si říkám, že s tím zobáním musím přestat. Cesta je dnes delší, a jestli tak budu pokračovat, zatmím. Kolem jsou roztroušené farmy, níže krávy, výše ovce, zase ty bílé pohyblivé tečky. Cesta pomaloučku, ale vytrvale stoupá. Slunce se snaží tím mlžným oparem prorazit a je pěkně dusno. Pak na obzoru vidím mezi dvěma dost velkými skalnatými horami průrvu, to by mělo být ono. Mám Éán je jeden ze tří průsmyků, kterým se horský hřeben Maumturk dá překročit.

Co je irsky napsané na ceduli, bůh suď, ale oranžový panáček tam je, tak ho sleduji, „šlí“ tudy. Následují dva falešné vrcholy, až ten poslední, třetí, je ten pravý. Místo vypadá nehostinně. Vrcholy na obou stranách jsou v mlze, průsmyk našťěstí ne. Nahoře je jen široká planina a stezka se ztrácí v malé bažině s ostrinou a v mlze by se tam orientovalo špatně. V průsmyku stojí malý kostelík a kamenný oltář s přístřeškem, k tomu tu vede křížová cesta s keltskými kříži z kamene. Je to známé poutní místo,